УДК 364.4:061.2:364.044
DOI https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2026.110.22

Мірошніченко Н. О.

УЧАСТЬ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СОЦІАЛЬНІЙ РЕІНТЕГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Тенденції суспільно-політичної динаміки в Україні у часі повномасштабної війни актуалізують значущість соціальної роботи з вразливими категоріями населення на деокупованих територіях. У зазначеному контексті особлива роль відведена діяльності благодійних організацій, котрі зосереджують практичні зусилля на реінтеграції постраждалого населення, нормалізації основних аспектів його життєдіяльності. Метою дослідження є аналіз специфіки участі благодійних формацій у реалізації соціальної роботи з реінтеграції деокупованих громад. У статті розглянуто основні інструменти та засоби реінтеграції населення звільнених територій, що використовуються благодійними організаціями, зокрема – матеріальна допомога, сприяння працевлаштуванню та суспільній реалізації, практична психологічна підтримка, освітньо-інформаційні проєкти, цільові реінтеграційні програми для постраждалого населення, внутрішньо переміщених осіб та демобілізованих військовослужбовців. У межах дослідження систематизовано інформацію щодо досвіду соціальної роботи українських благодійних фондів і з'ясовано, що діяльність у напрямку соціальної реінтеграції жителів деокупованих громад в умовах повномасштабної війни ускладнюється обмеженням доступу до окремих територій, руйнуванням критичної інфраструктури, обмеженістю ресурсного потенціалу, а також високим рівнем бюрократизації процесу отримання спеціальних дозволів. Особлива увага приділена проблемі реінтеграції ветеранів, питанням запобігання інформаційній ізоляції та впровадження програм психологічної адаптації. У статті обґрунтовано необхідність розширення потенціалу благодійних організацій щодо реалізації програм соціальної підтримки вразливих категорій населення у деокупованих громадах, стимулювання державно-приватного партнерства у даній сфері та оптимізації інвестиційного клімату для донорської підтримки.

Ключові слова: *соціальна реінтеграція, населення деокупованих територій, вразливі категорії населення, соціальна допомога, психологічна підтримка, благодійна організація, реінтеграція ветеранів.*

Соціальну реінтеграцію населення звільнених від окупації українських територій необхідно розглядати як комплекс практичних мір, що наділені векторністю адаптації, відновлення прав, повернення жителів до національного соціально-економічного та культурного простору. Власне реінтеграція має володіти контекстом відновлення аспектів безпеки, ментального благополуччя, юридичного й соціального захисту, взаємин з державою, відновлення доступу до українських медіа та інтернету, запобігання інформаційній ізоляції та маніпулюванню в медіа.

Соціально спрямована діяльність благодійних організацій стає на сьогодні базовим фактором практичної підтримки вразливих верств населення на деокупованих територіях, їх соціальної інтеграції, забезпечення безперешкодного доступу до систем охорони здоров'я та освіти, повернення до мирного життя, відновлення соціальних зв'язків. Гостро постають питання відновлення документів, відшкодування збитків, завданих окупацією, формування об'єктивного інформаційного середовища, необхідність психологічної та медичної допомоги, відновлення робочих місць, інфраструктури та послуг у деокупованих громадах. Реінтеграція також передбачає соціальну роботу з ветеранами та формування стійкої української ідентичності на звільнених територіях.

Актуальність проблематики визначення ролі благодійних організацій у соціальній реінтеграції населення зумовлена зростанням впливу недержавних формацій на суспільну динаміку. Волонтерство та благодійна діяльність на сьогодні позиціонуються каталізаторами стійкості та резильєнтності українського суспільства. При цьому левова частка уваги благодійників приділена потребам деокупованих громад.

Питанню соціальної діяльності благодійних організацій приділена увага ряду сучасних дослідників. Так, у роботах А. Ігнатюк (A. Ignatyuk) та ін. [2], О. Панкова, О. Касперович (O. Pankova, O. Kasperovych) [6] розглядаються різні аспекти цільових гуманітарних проєктів, системної соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами, практичної підтримки вразливих верств населення. О. Корольчук (O. Korolchuk) та ін. [3], О. Мазуренко (O. Mazurenko) [4], Л. П`янківська (L. Piankivska) [8] обґрунтовують роль благодійних організацій у реінтеграції населення звільнених від окупації громад, висвітлюють діяльність відомих благодійних формацій у цьому напрямку, виділяючи основні перешкоди та бюрократичні умовності.

Науковці Н. Гусак (N. Gusak) та ін. [1], Ю. Пасічнюк та О. Сукач (Yu. Pasichnyk, O. Sukach) [7], Р. Підлипна (R. Pidlypna) та ін. [9] зосереджують дослідницьку увагу на морально-етичних основах благодійної діяльності, позиціонуючи соціальну та волонтерську роботу детермінантою резильєнтності вразливих категорій. Окрім того, автори обґрунтовують важливість удосконалення механізмів партнерства держави, громадськості та бізнес-сектору комплементарно загальноєвропейським принципам суспільного розвитку.

Окремі аспекти проблеми розглядаються в публікаціях, А. Нільсон (A. Nilsson) [5], Р. Трюель (R. Truell) [15]. Водночас, незважаючи на значний рівень розробленості проблематики, особливості участі благодійних організацій у соціальній реінтеграції населення деокупованих громад залишаються маловивченими.

Метою статті є аналіз специфіки участі благодійних формацій у реалізації соціальної роботи з реінтеграції деокупованих громад.

Ініціативи з благодійної активності щодо реінтеграції та об’єднання українського суспільства набули особливої значущості на тлі повернення територій, що були тимчасово окуповані внаслідок вторгнення рф. За інформацією Charities Aid Foundation, із 10 місця у Світовому індексі благодійності (World Giving Index) у 2022 році Україна у 2023 році піднялась на другу позицію. Це демонструє зростання суспільної активності щодо соціальної підтримки постраждалого населення та вразливих верств [16]. Зусилля благодійних організацій в даному контексті розглядаються як програмна, проєктна цільова діяльність щодо надання практичної гуманітарної, матеріальної, соціально-психологічної допомоги, правової та освітньої підтримки постраждалому населенню. До основних напрямів такої діяльності, з-поміж іншого, належить розв’язання пріоритетних проблем у сфері безпеки, правового захисту, інформаційної реінтеграції та підвищення резильєнтності до динаміки зовнішніх умов. Загалом, усі підходи, засоби та інструменти мають бути спрямовані на забезпечення базових потреб, соціальну адаптацію та підвищення резильєнтності населення.

Ключові аспекти реінтеграції, що віднесені до досвіду соціальної діяльності благодійних організацій, передбачають:

1) соціальний та правовий захист, до яких віднесені актуальні проблеми відновлення документів, налагодження соціальних виплат, можливість отримання компенсації чи відшкодування за завдані окупаційним режимом збитки тощо;

2) надання практичної психологічної підтримки, що включає консультування для зниження рівня стресу та надмірної тривожності, невпевненості у майбутньому та власних силах, та стресу, відновлення ментального благополуччя;

3) медичну допомогу, що передбачає забезпечення доступу до необхідних послуг з реабілітації, профілактики та лікування захворювань, проведення медичних оглядів;

4) розвиток освітньої діяльності шляхом організації навчальних проєктів, просвітницьких заходів, тренінгів, курсів, коучингу;

5) власне цільові реінтеграційні проєкти, що спрямовані на адаптацію постраждалого населення до нових суспільних реалій, регенерацію соціального статусу, впровадження програм професійної перепідготовки тощо.

Синергійний підхід, що об’єднує зазначені вище ініціативи, сприяє підвищенню загального рівня якості життя населення деокупованих територій, забезпечує практичну підтримку малозахищеним верствам, сприяють підтримці безперервності освітнього процесу та доступу до медичних послуг. Особлива увага при цьому має відводитись реінтеграції ветеранів, що ускладнюється тривалим впливом на фізичне на ментальне здоров’я різноманітних деструктивних чинників війни – реальних бойових дій, пережитих травм та втрат посттравматичного стресового розладу. Психіці людини, котра тривалий час протистояла деструктивним чинникам війни, нелегко увійти в формат емоційної норми, тому людина часто перебуває у стані апатії. При цьому, як свідчить практика, вчасно надана стійка соціальна підтримка демонструє подекуди вищий ефект позитивного впливу, аніж традиційні психологічні практики [10; 12]. Зважаючи на це, системна соціальна робота стає необхідним компонентом процесу реінтеграції ветеранів.

Тривале відокремлення людини від сприятливого соціального оточення зумовлює формування почуття соціальної ізольованості, втрати зв’язку, страху перед невизначеністю. Надзвичайно важливим у такому випадку вбачається впровадження проєктів із забезпечення резильєнтності та психічного здоров’я на тлі загальних депресивних станів. Соціологічний вимір розвитку адаптивності та резильєнтності ветеранів як необхідної передумови їх успішної реінтеграції у громадах, загалом, зосереджений на когнітивному, емоційному, мотиваційному розвитку особистості. Стимулювання особистісних ресурсів у рамках соціальної роботи полягає у підтримці рівноваги процесів психічної регуляції, сприянні ефективній взаємодії з навколишнім середовищем, трансформації особистісних ідеалів, цінностей та потреб, пристосуванні індивідуальних якостей до динамічних суспільних умов [14]. Таким чином, поняття соціальної підтримки реінтеграції як ветеранів, так інших верств населення деокупованих територій доцільно розглядати, першочергово, як процес підвищення адаптивності й резильєнтності.

Одним із важливих напрямків соціальної реінтеграції є руйнування стереотипів, усталених в суспільстві, в сторону більшого усвідомлення досвіду тих, хто пережив окупацію чи брав безпосередню участь у бойових діях, і меншого толерування неповаги та байдужості до таких людей. Доцільно виділити п’ять основних маркерів, що мають бути враховані благодійниками та волонтерами в процесі практичної підтримки соціальної реінтеграції постраждалого населення:

– культурна компетентність та обізнаність з минулим досвідом окупації – ступінь, до якої волонтери розуміють динаміку цінностей, самопозиціонування та потенційні психологічні наслідки, а у випадку ветеранів, також, ознайомлення з військовою термінологією, досвідом та здатність перекладати їх на цивільні еквіваленти;

– інклюзивні практики адаптації: використання зручних для окремих соціальних верств індивідуальних процедур комунікації, що враховують психологічні та культурні особливості перехідного періоду;

– практична підтримка адаптації населення, включаючи використання емпатичного спілкування, наставництва та структурованого зворотного зв'язку щодо ефективності;

– організаційна гнучкість та адаптивність ролей: здатність враховувати різноманітні шляхи коригування ролей для жителів деокупованих громад, які повертаються до швидкоплинного або незнайомого цивільного робочого середовища;

– розширення можливостей: використання цифрових рішень для підсилення готовності суспільства до повернення робочої сили [11; 13].

В Україні від початку війни було зареєстровано більше дев'яти тисяч благодійних організацій [14]. У контексті соціальної діяльності такі формації зустрічаються з численними викликами і перешкодами, з-поміж яких – ускладнений доступ до територій для здійснення гуманітарних місій, надмірна бюрократизація дозвільних та аудиторських процедур, слабка інституційна підтримка. Такі перешкоди часто стають причиною блокування практичної матеріальної та соціально-психологічної допомоги жителям деокупованих громад.

Серед благодійних фондів, які беруть участь у соціальній реінтеграції населення деокупованих територій, необхідно відзначити:

– Центр Волонтерства та Захисту, що інтегрує проєкти з практичної соціальної підтримки населення деокупованих і прифронтових територій, координує волонтерську діяльність щодо реалізації супроводу, соціально-психологічної та гуманітарної допомоги, стимулює активну взаємодію держави, бізнесу, приватних стейкхолдерів з місцевими громадами;

– фонд «Let's help», що взаємодіє з формацією Corteva Agriscience щодо реалізації програм з подолання матеріально-фінансових та гуманітарних труднощів населення деокупованих громад;

– організація «Звичайні люди», що надає активну психологічну підтримку сім'ям, що опинились у складній життєвій ситуації, реалізовує гуманітарну допомогу найбільш вразливим категоріям населення;

– фонд Віктора Лещинського, до функцій якого належить організація підтримки внутрішньо переміщених осіб та активна соціальна діяльність у деокупованих локаціях;

– Громадське об'єднання «Крізь війну»: фонд приділяє значні зусилля підтримці функціонування медичної системи, надає фінансову, організаційну, гуманітарну підтримку, сприяє проведенню заходів з реабілітації, профілактики захворювань, закупівлі обладнання та матеріалів для медичних закладів;

– організація «Всеукраїнський молодіжний рух Let's do it Ukraine», що асимілює зусилля ініціативної молоді для волонтерської діяльності для підтримки соціально вразливих верств населення.

Відсутність доступу до критичних комунікацій, медичного обслуговування та освітніх послуг інтенсифікує аспекти соціальної нерівності, обмежує потенціал реінтеграції місцевого населення. Ситуація ускладнюється обмеженістю фінансово-ресурсного забезпечення, що ускладнює реалізацію проєктів допомоги населенню. Такі обмеження доволі часто слугують причиною звуження спроможності благодійних фондів у наданні адекватної цільової допомоги постраждалому населенню у деокупованих громадах, як і бюрократичні перешкоди: складність отримання необхідних дозволів, невиправдане ліцензування, надмірні перевірки та аудити, суперечливі законодавчі вимоги. Це призводить не до зриву проєктів, втрати фінансових ресурсів та зростання недовіри зі сторони донорів. Зазначене формує необхідність оптимізації використання ресурсів та спрощення адміністративних процедур.

Висновки. Систематизація інформації щодо участі благодійних організацій у соціальній реінтеграції населення деокупованих територій підтвердила, що процес ускладнюється обмеженням доступу до окремих територій, руйнуванням критичної інфраструктури, обмеженістю ресурсного потенціалу, а також високим рівнем бюрократизації. Це зумовлює необхідність стимулювання державно-приватного партнерства у даній сфері, швидшого відновлення інфраструктури та оптимізації інвестиційного клімату для ширшої донорської підтримки. Особлива увага у рамках програм відновлення деокупованих громад має приділятись аспектам реінтеграції ветеранів, питанням запобігання інформаційній ізоляції та впровадження програм психологічної адаптації. Практична значущість результатів проведеного дослідження вбачається у можливості їх використання в розробленні ефективних стратегій покращення рівня життя вразливих категорій населення, розширення програм соціальної допомоги. Перспективні наукові розробки мають бути зосереджені на проблемних аспектах управління ресурсами в соціальній роботі та формуванні концепцій скоординованої діяльності різних благодійних організацій.

Використана література:

1. Gusak N., Martin J., Sousa C. Reflections from a seminar series supporting Ukrainian social workers in time of war: Professional solidarity and human rights. Journal of Human Rights and Social Work. 2024. №9(3). Pp. 496–503. https://doi.org/10.1007/s41134-024-00317-z
2. Ignatyuk A., Prikazyuk N., Sholoyko A. Functioning of the social protection system of Ukraine under modern challenges. Financial and credit activity problems of theory and practice. 2023. №6(53). Pp. 393–404. https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4226
3. Korolchuk O., Zyma I., Khrapatyi S., Vikhliaiev M., Zavalko K. Current issues of state regulation of psycho-social support in the conditions of war in Ukraine. Neuropsychiatria i Neuropsychologia/Neuropsychiatry and Neuropsychology. 2023. №18(1). Pp. 76–84. https://doi.org/10.5114/nan.2023.129075
4. Mazurenko O. V., Roshchin G. G., Slychko I. Y. Medical Assistance in the De-Occupied Ukrainian Territory. Prehospital and Disaster Medicine. 2023. №38(6). Pp. 807–812. doi:10.1017/S1049023X23006398

5. Nilsson A., Erlandsson A., Västfjäll D. Moral Foundations Theory and the Psychology of Charitable Giving. European Journal of Personality. 2020. ¹34. Đð. 431–447. https://doi.org/10.1002/per.2256.
6. Pankova O., Kasperovych O. Ukrainian Volunteer Movement Under Conditions of Armed Russian Aggression: Opportunities, National, and Global Challenges for Ukraine’s Post-War Recovery. Journal of European Economy. 2022. №21(3). 270-87. https://doi.org/10.35774/jee2022.03.270.
7. Pasichnyk Yu., Sukach O. Development of the system of social protection in Ukraine in the context of European choice. Journal of European Economy. 2022. №21(4(83). Pp. 448–473. https://doi.org/10.35774/jee2022.04.448
8. Piankivska L. V. Social support of the individual in war conditions: Ukrainian and international experience. Psychology. 2022. №8(2). Pp. 76–84. DOI: 10.52534/msu-pp.8(2).2022.76-84
9. Pidlypna R., Makara O., Shevchuk B. Social insurance schemes: foreign experience in the realities of Ukraine. VUZF Review. 2022. №7(1). Pp. 115–128. https://doi.org/10.38188/2534-9228.22.1.12
10. Randles R., Finnegan A. Veteran help-seeking behaviour for mental health issues: a systematic review. BMJ Mil Health. 2022. №168(1). Pp. 99–104. https://militaryhealth.bmj.com/content/168/1/99.abstract
11. Romaniuk J. R., Farkas K. J. The transformation of social work in Ukraine before and during the war. Society Register. 2024. №8(1). https://doi.org/10.14746/sr.2024.8.1.01
12. Samborska O. Efficiency of social protection of the rural population in the united territorial community. European Journal of Sustainable Developmen. 2020. №9(3). Pp. 333–333. https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n3p333
13. Schüring E., Loewe M. Handbook on Social Protection Systems, 2021. 776 p. https://doi.org/10.4337/9781839109119
14. Shumylo S., Lastovskyi V. Heroism of Ukrainian People in Twentieth and Twenty-First Centuries. In Encyclopedia of Heroism Studies . Cham: Springer International Publishing, 2024. Pp. 1084–1092. https://doi.org/10.1007/978-3-031-48129-1_455
15. Truell R. Social work ethics in action: Ukraine. International Journal of Social Work Values and Ethics. 2022. №19(3). Pp. 14–28. https://jswve.org/wp-content/uploads/2022/11/10-019-300-IJSWVE-2022.pdf#page=14
16. World Giving Index 2023. Global trends in generosity. https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/wgi_report_2023_final.pdf?sfvrsn=402a5447_2

References:

1. Gusak, N., Martin, J., & Sousa, C. (2024). Reflections from a seminar series supporting Ukrainian social workers in time of war: Professional solidarity and human rights. Journal of Human Rights and Social Work, 9(3), 496-503. https://doi.org/10.1007/s41134-024-00317-z
2. Ignatyuk, A., Prikazyuk, N., & Sholoyko, A. (2023). Functioning of the social protection system of Ukraine under modern challenges. Financial and credit activity problems of theory and practice, 6(53), 393-404. https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4226
3. Korolchuk, O., Zyma, I., Khrapatyi, S., Vikhliaiev, M., & Zavalko, K. (2023). Current issues of state regulation of psycho-social support in the conditions of war in Ukraine. Neuropsychiatria i Neuropsychologia/Neuropsychiatry and Neuropsychology, 18(1), 76-84. https://doi.org/10.5114/nan.2023.129075
4. Mazurenko, O. V., Roshchin, G. G., & Slychko, I. Y. (2023). Medical Assistance in the De-Occupied Ukrainian Territory. Prehospital and Disaster Medicine, 38(6), 807-812. doi:10.1017/S1049023X23006398
5. Nilsson, A., Erlandsson, A., & Västfjäll, D. (2020). Moral Foundations Theory and the Psychology of Charitable Giving. European Journal of Personality, 34, 431–447. DOI: https://doi.org/10.1002/per.2256.
6. Pankova, O., & Kasperovych, O. (2022). Ukrainian Volunteer Movement Under Conditions of Armed Russian Aggression: Opportunities, National, and Global Challenges for Ukraine’s Post-War Recovery. Journal of European Economy, 21 (3), 270–87. doi:10.35774/jee2022.03.270.
7. Pasichnyk, Yu., & Sukach, O. (2022). Development of the system of social protection in Ukraine in the context of European choice. Journal of European Economy, 21(4(83), 448-473. https://doi.org/10.35774/jee2022.04.448
8. Piankivska, L. V. (2022). Social support of the individual in war conditions: Ukrainian and international experience. Psychology, 8(2), 76-84. DOI: 10.52534/msu-pp.8(2).2022.76-84
9. Pidlypna, R., Makara, O., & Shevchuk, B. (2022). Social insurance schemes: foreign experience in the realities of Ukraine. VUZF Review, 7(1), 115-128. https://doi.org/10.38188/2534-9228.22.1.12
10. Randles, R., & Finnegan, A. (2022). Veteran help-seeking behaviour for mental health issues: a systematic review. BMJ Mil Health, 168(1), 99-104. https://militaryhealth.bmj.com/content/168/1/99.abstract
11. Romaniuk, J. R., & Farkas, K. J. (2024). The transformation of social work in Ukraine before and during the war. Society Register, 8(1). https://doi.org/10.14746/sr.2024.8.1.01
12. Samborska, O. (2020). Efficiency of social protection of the rural population in the united territorial community. European Journal of Sustainable Development, 9(3), 333-333. https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n3p333
13. Schüring, E., & Loewe, M. (2021). Handbook on Social Protection Systems. https://doi.org/10.4337/9781839109119
14. Shumylo, S., & Lastovskyi, V. (2024). Heroism of Ukrainian People in Twentieth and Twenty-First Centuries. In Encyclopedia of Heroism Studies (pp. 1084-1092). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-48129-1_455
15. Truell, R. (2022). Social work ethics in action: Ukraine. International Journal of Social Work Values and Ethics, 19(3), 14-28. https://jswve.org/wp-content/uploads/2022/11/10-019-300-IJSWVE-2022.pdf#page=14
16. World Giving Index. (2023). Global trends in generosity. https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/wgi_report_2023_final.pdf?sfvrsn=402a5447_2

N. Myroshnichenko. Participation of charitable organizations in the social reintegration of the population of the deoccupied territories

Social reintegration of the population of the liberated Ukrainian territories should be considered as a set of practical measures that are endowed with the vector of adaptation, restoration of rights, return of residents to the national socio-economic and cultural space. Actually, reintegration should have the context of restoring aspects of security, mental well-being, legal and social protection, relations with the state, restoration of access to Ukrainian media and the Internet, prevention of information isolation and manipulation in the media. The purpose of the study is to analyze the specifics of the participation of charitable

formations in the implementation of social work for the reintegration of deoccupied communities. The article examines the main tools and means of reintegration of the population of the liberated territories used by charitable organizations, in particular - material assistance, assistance with employment and social implementation, practical psychological support, educational and information projects, targeted reintegration programs for the affected population, internally displaced persons and demobilized servicemen. Systematization of information on the participation of charitable organizations in the social reintegration of the population of the deoccupied territories confirmed that the process is complicated by restrictions on access to certain territories, the destruction of critical infrastructure, limited resource potential, as well as a high level of bureaucracy. This necessitates the stimulation of public-private partnerships in this area, faster restoration of infrastructure and optimization of the investment climate for broader donor support. Special attention within the framework of programs for the restoration of deoccupied communities should be paid to aspects of the reintegration of veterans, issues of preventing information isolation and the implementation of psychological adaptation programs.

Key words: *social reintegration, population of deoccupied territories, vulnerable population groups, social assistance, psychological support, charitable organization, reintegration of veterans.*

Дата першого надходження статті до видання: 16.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0